

Gedeputeerden als machtsfactor

Onderzoek naar de ontwikkeling van het aantal gedeputeerden in de periode 2003-2023

Uitgevoerd door De Collegetafel

E: info@decollegetafel.nl

10 september 2023

Bij overname met bronvermelding: DeCollegetafel, Gedeputeerden als machtsfactor
Onderzoek naar de ontwikkeling van het aantal gedeputeerden in de periode 2003-2023

De macht van de gedeputeerde in het provinciehuis

De uitslag van de Statenverkiezingen 2023 vormt de basis voor het formeren van colleges van Gedeputeerde Staten in 2023.

Het resultaat van de collegevorming na de Statenverkiezingen van 2003, 2007, 2011, 2015, 2019 en 2023 is in deze rapportage in vergelijkende zin in beeld gebracht.

Hoofdpunten uit het onderzoek

1. Aantallen gedeputeerden.

Eerste conclusie: Het aantal gedeputeerden in de 12 provincies is in de periode 2003-2023 nauwelijks gewijzigd.

Toelichting: In 2003 waren er 69 gedeputeerden. In 2011 was er in de afgelopen twintig jaar het laagste aantal gedeputeerden: 58. In 2019 werden er 70 benoemd, na de collegevorming, vooral omdat er meer partijen nodig waren voor het vormen van een meerderheidscollege. In 2023 zijn er 67 gedeputeerden benoemd. Meer informatie: zie tabel 2 na de hoofdpunten van dit onderzoek.

2. CDA-PvdA-VVD verliezen meerderheid.

Tweede conclusie: het blok van de drie traditionele bestuurderspartijen in de provincie, bestaande uit CDA, PvdA en VVD verliezen in 2023 voor het eerst hun meerderheid.

Toelichting: het blok van CDA-VVD-PvdA had in 2003 66 op 69 gedeputeerden (95,65 procent van de gedeputeerdenposten). Ditzelfde blok van drie traditionele bestuurderspartijen is in 2023 voor het eerst in de historie zijn meerderheid in de twaalf colleges van GS kwijt. Voor het eerst komen CDA-VVD-PvdA uit op minder dan de helft: 27 op 67 gedeputeerden (40,29 procent).

De cijfers illustreren deze historische ontwikkeling (in groen: goede tijden voor de drie, in rood: het dieptepunt voor de drie).

	2003	2007	2011	2015	2019	2023
CDA-VVD-PvdA	66 op 69 95,65%	60 op 69	43 op 58	36 op 61	42 op 70	27 op 67 40,29%

De belangrijkste reden dat deze drie klassieke partijen hun meerderheid kwijt zijn, is de zege van de BBB en de gelijktijdige nederlaag van het CDA.

Een tweede conclusie: Het CDA is zijn machtspositie in de provincie kwijt.

Toelichting: Het verlies van de provinciale machtspositie van het CDA is in 2011 in gang gezet. De christendemocraten verloren toen bijna de helft van hun gedeputeerden. De grote klap in 2023 is dat het CDA in nog slechts zeven colleges gedeputeerden heeft. Het CDA zat de afgelopen twaalf jaar altijd in minimaal negen colleges, maar meestal nam de partij deel in tien of elf van de twaalf colleges, met de bijbehorende invloedrijke positie in het IPO (Interprovinciaal Overlegorgaan).

De VVD, die onder leiding van Mark Rutte uitgroeide tot de dominante bestuurderspartij, heeft zijn positie behouden. De VVD heeft twaalf gedeputeerden, dat is het laagste aantal sinds 2007, maar tegelijkertijd zijn de liberalen nog altijd aanwezig met een of meer gedeputeerden in tien van de twaalf colleges.

Meer informatie: ziet tabel 3 en 4 in de cijfers en tabellen na deze hoofdpunten.

3. Links kleiner dan ooit

Een derde conclusie: het linkse blok van D66, GroenLinks, PvdA en SP haalt in 2023 een historisch lage score van nauwelijks een kwart van de gedeputeerden: 17 op 67 gedeputeerden (25,37 procent).

Toelichting: Na de hoogste score ooit voor links acht jaar geleden, in 2015 (26 op 61 gedeputeerden, 42,62 procent), zakt links voor het eerst sinds 2003 fors onder een derde deel van de zetels in GS en komt uit verhoudingsgewijs op krap een kwart van de gedeputeerden: 17 op 67 (25,37 procent).

Ter compensatie kunnen de linkse partijen wel aanvoeren dat zij nog altijd in een groot aantal colleges zijn vertegenwoordigd. De PvdA bijvoorbeeld heeft in 2023 in acht colleges een gedeputeerde, terwijl de partij in 2019 in elf colleges zat en in 2015 in slechts vier colleges toen links juist het hoogste scoorde qua aandeel gedeputeerden.

GroenLinks op zijn beurt is gedaald van het record in 2019 (8 colleges) naar deelname in vijf colleges in 2023. De SP zat in 2015 in maar liefst zes colleges, verloor die plekken in 2019 allemaal, en heeft in 2023 weer twee gedeputeerden in twee provinciale colleges.

4. Vernieuwing

Een vierde conclusie: De komst van de gedeputeerden van nieuweling BoerBurgerBeweging (BBB) heeft ervoor gezorgd dat de twaalf colleges van Gedeputeerde Staten steviger zijn vernieuwd dan ooit tevoren. Er is een recordaantal van 29 nieuwe gedeputeerden binnengekomen (43,28 procent nieuwe gezichten).

Toelichting: De verkiezingszege van de BoerBurgerBeweging bij de Statenverkiezingen van 2023 heeft zich vertaald in de deelname van BBB in tien colleges van GS. Alleen Utrecht en Noord-Brabant hebben een BBB-loos-college van GS.

De BoerBurgerBeweging heeft 18 gedeputeerden en daarmee fors meer bestuurders dan de VVD die het met twaalf gedeputeerden moet doen. BBB heeft met 18 gedeputeerden meer dagelijks bestuurders dan de twee klassieke provinciale bestuurderspartijen CDA (van 16 naar 7 gedeputeerden) en PvdA (van 11 naar 8 gedeputeerden) die samen niet verder komen dan 15 gedeputeerden. De door BBB gedomineerde collegevorming heeft ertoe geleid dat slechts twee andere partijen ook met een positief resultaat uit de collegeonderhandelingen zijn gekomen, als het gaat om het vergroten van het aantal gedeputeerden. De SGP is van twee naar vier gedeputeerden gegaan en de SP van 0 naar twee gedeputeerden. De SGP zit nu ook in vier colleges, dat was twee, terwijl de SP tot twee colleges is toegetreden.

De komst van de gedeputeerden van nieuweling BBB heeft dus ervoor gezorgd dat de twaalf colleges van Gedeputeerde Staten steviger zijn vernieuwd dan ooit tevoren. Er is een recordaantal van 29 nieuwe gedeputeerden binnengekomen (43,28 procent nieuwe gezichten). Desondanks is er ook een fors aantal bekende gezichten dat ondanks de spectaculaire verkiezingsuitslag gewoon terugkeert: 56,7 procent van de gedeputeerden was ook voor de verkiezingen al gedeputeerde en zorgt daarmee voor continuïteit in het bestuur van GS. Wel dient daarbij te worden opgemerkt dat deze groep van blijvers nog nooit zo klein is geweest in de afgelopen twintig jaar.

Meer informatie: zie tabel 6a en 6b onder cijfers en tabellen.

5. Bestuurlijke ervaring

Een vijfde conclusie: De keerzijde van deze ontwikkeling is dat de bestuurservaring bij de start van de nieuwe colleges beperkt is.

Toelichting: De provincie Zeeland heeft als enige twintig jaar bestuurlijke ervaring in huis, vooral dankzij Harry van der Maas (SGP) en Jo-Annes de Bat (CDA) die al sinds 2015 gedeputeerde zijn, terwijl Zuid-Holland start met achttien jaar bestuurlijke ervaring, maar de rest heeft minder dan tien jaar ervaring. De colleges van GS in Limburg en Fryslân spannen de kroon. Zij hebben nauwelijks of geen ervaring in het team van gedeputeerden. Fryslân heeft dankzij Friso Douwstra, tussentijds aangetreden in 2022, één jaar bestuurlijke ervaring in zijn college van GS; alle andere gedeputeerden zijn nieuw, waaronder Femke Wiersma die enkele jaren geleden bekendheid kreeg door het tv-programma Boer Zoekt Vrouw.

Hoe anders was het vier jaar geleden toen Fryslân koploper was met twintig jaar bestuurlijke ervaring aan de GS-tafel bij de start van de nieuwe collegeperiode. In Limburg zit een ander college met een bijna blanco blad. Limburg heeft twee jaar bestuurlijke ervaring in GS, dankzij VVD-gedeputeerde Stephan Satijn die in 2021 debuteerde na de door interim-commissaris van de koning Johan Remkes geregisseerde collegevorming. Ter vergelijking: elf van de twaalf colleges van GS hadden vier jaar geleden ruim dertien jaar bestuurlijke ervaring aan tafel, met uitzondering van Utrecht dat toen startte met een volledig nieuw college van gedeputeerden. Of dat verschil gaat maken voor het oplossen van grote problemen als klimaat en stikstof zal de komende tijd moeten blijken.

Meer informatie: zie tabel 7 hierna onder cijfers en tabellen.

6. Diversiteit (man/vrouw)

Een zesde conclusie: Het aandeel vrouwelijke gedeputeerden is vanwege de door de BoerBurgerBeweging gedomineerde collegevorming gedaald naar krap een kwart van het aantal gedeputeerden: 17 op 67 (25,37 procent vrouwelijke gedeputeerden).

Toelichting: De entree van BBB als grote machtsfactor in de colleges van Gedeputeerde Staten is geen bijdrage om de balans tussen mannelijke en vrouwelijke bestuurders in evenwicht te brengen. Het aantal mannelijke gedeputeerden is in 2023 zelfs gestegen naar 74,62 procent (50 mannelijke gedeputeerden op 67 gedeputeerden). Het record is nog altijd 2003 met 82,6 procent mannelijke gedeputeerden (57 mannen op 69 gedeputeerden). Het aantal vrouwelijke gedeputeerden is onder invloed van de door de opkomst van BBB

bepaalde collegevorming (waardoor de SGP een verdubbeling van het aantal gedeputeerden realiseerde) gedaald naar krap 25,37 procent (17 vrouwen op 67 gedeputeerden). Terwijl in 2007 en 2011 de sprong werd gemaakt naar meer dan dertig procent vrouwelijke gedeputeerden gaat het nu langzaam weer richting het laagterecord van 2003, toen waren er 17,4 procent vrouwelijke gedeputeerden.

7. Historische ontwikkelingen in de periode 2003-2023

- a) Wanneer er wordt gekeken naar de samenstelling van de colleges is er een opvallende ontwikkeling. In 2003-2007 hadden de drie bestuurderspartijen PvdA, CDA en VVD in de twaalf colleges een dominante positie. De PvdA, VVD en het CDA zaten in 11 van de 12 colleges. De kruimels waren voor D66 (1 collegedeelname), GroenLinks (1 collegedeelname) en SGP (1 collegedeelname). Drie gedeputeerden van dezelfde partij in een college is niet ongewoon. Anno 2023 is van die machtspositie van CDA-PvdA-VVD weinig meer over; de drie partijen hebben voor het eerst minder dan de helft van het aantal gedeputeerden.
- b) In 2007 breekt de ChristenUnie door in de colleges van GS met deelname in 6 colleges waarvan 1 samen met de SGP.
- c) In 2011 komt de PVV, die eerder ook al toetrad tot een minderheidskabinet, in Limburg ook voor het eerst in een provinciaal college. In Limburg komt er een CDA, VVD, PVV-college, maar in 2013 verdwijnt de PVV uit het college.
- d) In 2015 zijn de politieke verhoudingen verder gefragmenteerd en maken de drie klassieke bestuurderspartijen in vergelijking met 2003 niet langer de dienst uit in de colleges. CDA en VVD zitten bij de formatie van de nieuwe colleges van GS nog wel altijd in bijna alle colleges, maar moeten vaak genoeg nemen met slechts een enkele gedeputeerde. De verdeling: CDA (11 colleges), VVD (11 colleges), D66 (9 colleges), SP (6 colleges), PvdA (6 colleges), ChristenUnie (3 colleges), GroenLinks (2 colleges), SGP (1 college) en FNP (1 college).
- e) In 2023 is nieuwkomer BBB de allesbepalende factor in de collegevorming. BBB komt met 18 gedeputeerden in tien van de twaalf colleges. Nog nooit is het aantal nieuwe gedeputeerden zo groot. De klassieke bestuurderspartijen (CDA, PvdA, VVD) als blok komen voor het eerst uit op minder dan de helft van de gedeputeerden. Het CDA heeft nog maar in slechts zeven colleges een gedeputeerde. Het aantal vrouwelijke gedeputeerden is onder invloed van de door BBB gedomineerde collegevorming gedaald terug van bijna een derde naar een kwart!

Cijfers & tabellen

Bij overname als bron vermelden: DeCollegetafel 2023/Gedeputeerden als machtsfactor.

Tabel 1 geeft een overzicht van hoeveel partijen nodig zijn voor de vorming van een college van Gedeputeerde Staten:

	2003	2007	2011	2015	2019	2023
2 partijen	2	0	1	0	0	0
3 partijen	8	9	5	0	0	0
4 partijen	2	3	6	10	4	5
5 partijen	0	0	0	2	4	6
6 partijen	0	0	0	0	4	1

Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal gedeputeerden

Aantal gedeputeerden

2003 – 69

2007 – 69

2011 – 58

2015 - 61

2019 - 70

2023 – 67

Tabel 3 geeft een overzicht van het aantal gedeputeerden per politieke partij:

	2003	2007	2011	2015	2019	2023
Totaal	69	69	58	61	70	67
BBB						18
CDA	25	25	13	15	16	7
CDA/ChristenUnie	0	0	1	0	0	0
ChristenUnie	0	5	1	3	5	4
ChristenUnie/SGP	0	1	0	0	1	0
D66	1	0	5	10	5	2
FNP	0	0	1	1	1	1
FVD Forum	0	0	0	0	1	0
GroenLinks	1	2	2	2	9	5
Groninger Belang						1
Lokaal Brabant						1
PvdA	24	23	12	6	11	8
PVV	0	0	2	0	1	1
SGP	1	1	1	1	2	4
SGP/ChristenUnie	0	0	0	0	1	0
SP	0	0	2	8	0	2
VVD	17	12	18	15	15	12
Partijloos					2	1

Tabel 4 geeft een overzicht in hoeveel colleges een politieke partij na de formatie als gevolg van de Statenverkiezingen deelneemt.

	2003	2007	2011	2015	2019	2023
CDA	11	11	9	10	9	7
PvdA	11	11	7	5	11	8
VVD	11	7	11	10	11	10
GroenLinks	1	2	2	1	8	5
D66	1	0	5	9	5	2
SGP	1	1	1	1	2	4
ChristenUnie	0	5	1	3	6	4
CU/SGP	0	1	0	0	1	0
CDA/CU	0	0	1	0	0	0
FNP	0	0	1	1	1	1
PVV	0	0	1	0	1	1
SP	0	0	2	6	0	2
FVD	0	0	0	0	1	0
Partijloos	0	0	0	0	1	1
Groninger Belang	0	0	0	0	0	1
BBB BoerBurgerBeweging	0	0	0	0	0	10
Lokaal Brabant	0	0	0	0	0	1

Tabel 5 geeft overzicht in het afbrokkelend machtsblok van CDA-PvdA-VVD in de provincie:

	2003	2007	2011	2015	2019	2023
CDA-VVD-	66 op	60 op	43 op	36 op	42 op	27 op
PvdA	69	69	58	61	70	67
	95,65%	86,95%	74,13%	59,01%	60%	40,29%
Overige			15 op	25 op	28 op	40 op
partijen	3 op 69	9 op 69	58	61	70	67

Tabel 6a geeft een overzicht van bestuurservaring van de gedeputeerden die na de collegevorming 2023 zijn benoemd:

Tabel 4 - bestuurservaring in 2023

Limburg	2 jaar	1 gedeputeerde
NrdBrabant	8 jaar	3 gedeputeerden
Zeeland	20 jaar	3 gedeputeerden
Zd Holland	18 jaar	6 gedeputeerden
Nrd Holland	9 jaar	3 gedeputeerden
Flevoland	10 jaar	2 gedeputeerden
Utrecht	9 jaar	3 gedeputeerden
Gelderland	6 jaar	2 gedeputeerden
Overijssel	8 jaar	2 gedeputeerden
Drenthe	8 jaar	1 gedeputeerde
Fryslân	1 jaar	1 gedeputeerde
Groningen	5 jaar	2 gedeputeerden

Tabel 6b – bestuurservaring in 2019

Limburg	8 jaar	3 gedeputeerden
Noord-Brabant	12 jaar	3 gedeputeerden
Zeeland	8 jaar	2 gedeputeerden
Zuid-Holland	10 jaar	3 gedeputeerden
Noord-Holland	11 jaar	3 gedeputeerden
Flevoland	15 jaar	5 gedeputeerden
Utrecht	0 jaar	
Gelderland	9 jaar	2 gedeputeerden
Overijssel	17 jaar	3 gedeputeerden
Drenthe	19 jaar	4 gedeputeerden
Fryslân	20 jaar	3 gedeputeerden
Groningen	18 jaar	4 gedeputeerden

Tabel 7 – aandeel partijen in vernieuwing

Deze tabel laat dus zien hoe de verhouding is tussen aantal en aandeel nieuwe partij op een GS-post ten opzichte van het aandeel posten dat door dezelfde partij wordt bezet als voor de verkiezingen.

Nieuw ten opzichte van zelfde gezichten	2003	2007	2011	2015	2019	2023
NIEUW incl. uitbreiding		12	24	19	26	29
		17,39%	41,37%	31,14%	38,23%	43,28%
Onveranderd		55,07%	32,75%	49,18%	50,00%	41,79%
Zelfde partij andere gedp		27,53%	25,86%	19,67%	14,70%	14,92%
Totaal onveranderd qua partij		82,60%	58,62%	68,85%	64,70%	56,71%

Toelichting: de eerste regel vermeldt het aantal gedeputeerden dat deelneemt voor een partij die niet in het college zat. De regel onveranderd betekent: zelfde partij zelfde gedeputeerde gaat door. De regel zelfde partij andere gedeputeerde gaat over een nieuw gezicht maar de partij blijft onveranderd.

Rapportage in het kader van het onderzoek Gedeputeerden als machtsfactor

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Deze rapportage vormt een weergave van een onderzoek, uitgevoerd door De Collegetafel, naar de mutaties in het bestand van gedeputeerden in de periode 2003-2023, zowel in aantallen als ook in politieke kleurwisselingen, de verhouding mannelijke-vrouwelijke gedeputeerden en de mate waarin gedeputeerden vervangen werden door nieuwe, andere gedeputeerden.

Deze rapportage vormt de basis voor een artikel in Binnenlands Bestuur over Gedeputeerden als indicator voor de machtsfactor van politieke partijen.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode maart 2023-september 2023, waarbij gegevens verzameld in de periode 2003-2023 zijn gecontroleerd. In 2019 publiceerde DeCollegetafel een onderzoeksrapportage Politiek in de provincie, over de valpartijen in het provinciaal bestuur sinds 2003, zie:

<https://www.decollegetafel.nl/2019/collegevorming/cda-vvd-en-pvda-raken-de-macht-kwijt-in-de-provincie/>.

DCT/HB/10 september 2023.